

آپارتمان

نمایش نامه‌ای با رویکرد سایکودرام
(روان نمایش درمانی)

نویسنده

دکتر کاوه مقدم

روانشناس کودک و استثنایی و هنردرمانگر

با همکاری و کارگردانی

امیرفرزام دهنوی

دانشجوی دکتری تاریخ تطبیقی تحلیلی هنر اسلامی

هنردرمانگر

فهرست نویسنده

سرشناسه	مقدم، کاوه، ۱۳۵۸
عنوان و نام پدیدآوران	آبازنمان: نمایش نامه‌های با رویکرد سایکودرام (روان‌نمایش درمانی) / نویسنده کاوه
مشخصات نشر	مقدم: با همکاری و کارگردانی امیرفرزام دهنوی
مشخصات ظاهری	تهران، رشد فرهنگ، ۱۴۰۰
شابک	۳۸ ص
وضعیت فهرست‌نویسی	۹۷۸-۶۲۲-۲۰۵-۴۰۹-۰
عنوان دیگر	فیبا
موضوع	نمایش‌نامه‌ای با رویکرد سایکودرام (روان‌نمایش درمانی)
موضوع	نمایش‌نامه فارسی -- قرن ۱۴ Persian drama -- 20th century
موضوع	نمایش درمانی Drama -- Therapeutic use
موضوع	دهنوی، امیرفرزام، ۱۳۵۲
رده‌بندی کنگره	PIR۸۳۶۱
رده‌بندی دیوبی	۸۱۴۲/۶۲
شماره کتابشناسی ملی	۷۶۶۱۷۶۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فیبا

نام کتاب	:	آپارتمان: نمایش‌نامه‌ای با رویکرد سایکودرام (روان‌نمایش‌درمانی)
نویسنده	:	دکتر کاوه مقدم
با همکاری و کارگردانی	:	امیرفرزام دهنوی
صفحه‌آرایی	:	انتشارات رشد فرهنگ
طراح جلد	:	مهندس ریحانه رحیمی
لیتوگرافی، چاپ و صحافی	:	واصف
نوبت چاپ	:	اول - پاییز ۱۴۰۰
شمارگان	:	۳۰۰ نسخه
بها	:	۱۵۰۰۰ تومان
قطع	:	رقعی

www.ketab.ir

فروش اینترنتی: roshdefarhang.ir

انتشارات رشد فرهنگ

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۰۵-۴۰۹-۰

ISBN: 978-622-205-409-0

کلیه حقوق این اثر برای ناشر و مؤلف محفوظ است

آدرس: تهران، خیابان مرتضوی، بعد از تقاطع جیحون، پلاک ۷۰۶

تلفن: ۰۲۱-۶۶۳۷۷۵۷۰

Email: roshdefarhang@yahoo.com

پیشگفتار

کودکان و نوجوانان مبتلا به اختلال طیف اتیسم، گروهی از کودکان و نوجوانان با نیازهای ویژه (استثنایی) هستند که در تعامل اجتماعی، روابط بین فردی، مهارت‌های ارتباط کلامی و نیز علائق، رفتارها و حرکات روزمره زندگی دچار مشکلات عدیده‌ای هستند و همین مشکلات درک آنها را در ارتباط بهینه و موثر با محیط پیرامون والدین و همسالان به چالش می‌کشد. امروزه، در کنار مداخله‌های رایج و معمول چون دارودرمانی، بازی‌درمانی، توانبخشی به ویژه کاردرمانی و گفتاردرمانی و نیز آموزش ویژه مطالعات و پژوهش‌هایی در زمینه هنردرمانی و به‌کارگیری هنرهای چون نقاشی، سفال، موسیقی و نمایش (تئاتر) در مورد آنها انجام گرفته و نتایج تمامی این مطالعات به لحاظ کمی و کیفی نشان می‌دهد که مقوله هنر از هر نوع که باشد برای بهبودی علائم و نشانگان این کودکان و نوجوانان راهگشاست. برخلاف اروپا، آمریکا و کانادا که برای هنردرمانی به‌عنوان رشته‌ای آکادمیک اهمیت زیادی قائل هستند، در کنار هنرهای رایج چون نقاشی و موسیقی در کشورمان در رابطه با هنر ارزنده تئاتر و تاثیر آن در عملکرد این گروه از کودکان و نوجوانان مطالعات، تالیفات و پژوهش‌های کمتری صورت گرفته است و در اجرای صحنه‌ای تئاتر افراد با

نیازهای ویژه نیز حضور افراد مبتلا به اختلال طیف اتیسم به دلیل شرایط و ویژگی‌های پیچیده و عجیب آنها نسبت به سایر افراد استثنایی چون توانخواهان حرکتی و مبتلایان به سندرم داون و دیگر نارسایی‌های هوشی، کمتر به چشم می‌خورد.

اینجانب، به‌عنوان عضوی کوچک از جامعه متخصصین توانبخشی و روان‌شناسی کشور و به‌عنوان فردی که سالهاست در زمینه هنردرمانی کودکان و نوجوانان با نیازهای ویژه علی‌الخصوص اختلال طیف اتیسم فعالیت می‌کنم، چندسالی است که در زمینه تئاتردرمانی و به‌کارگیری بازی‌های نمایشی به‌ویژه بداهه‌پردازی و تکنیک‌های سایکودرام در مورد مددجویان مبتلا به اختلال طیف اتیسم خفیف فعالیت جدی کرده و مطالعات علمی و تجربه در این زمینه نشان داده که تئاتر و تئاتردرمانی دو مقوله مشابه و در عین حال متفاوت از یکدیگر هستند که با رعایت شرایط و ویژگی‌های این افراد می‌توان آنها را به‌عنوان ابزاری برای بازتوانی آن‌ها و دیگر افراد با نیازهای ویژه به‌کار برد.

در تئاتر، هدف، خلق یک محصول هنری است ولی در تئاتردرمانی، بیشتر از محصول، فرایندی مورد نظر است که طی آن مراجع مشکلات و مسائل خویش را در قالب نقش‌آفرینی بیان کرده و به طریقی خلق شده و خلق می‌کند. برخلاف باورهای عمومی، لزوماً در تئاتردرمانی نباید مخاطبین زیادی حضور داشته باشند و مشاهده‌گر فعال درواقع خود مراجع یا مراجعین و درمانگر است که کمک می‌کند مراجعین به نوعی خودباوری و تغییر نگرش برسند. بازی

نمایشی فرد مبتلا به اختلال طیف اتیسم خفیف (گروهی از مبتلایان که مهارت‌های کلامی و ادراکی شناختی بهتری دارند)، پیرامون یک مساله و موضوع اصلی که برگرفته از مشکلات خود فرد و محور نمایش است آغاز می‌شود و این بازی می‌تواند در قالب نمایش‌نامه شخصی یا به صورت کاملاً بداهه، تصادفی و فقط براساس موضوع اصلی صورت گیرد. درواقع راوی این داستان خود مراجع است.

براساس نظریات روان‌تحلیلی و گشتالت در روانشناسی، بازی آزاد و بداهه درواقع همان تداعی آزاد است و لزوماً نباید جملات و دیالوگ‌ها را به مددجوی مبتلا به اختلال طیف اتیسم خفیف القا و دیکته کرد. زیرا این کار قدرت خلاقیت، خودباوری و عزت‌نفس را در او کاهش می‌دهد و بالعکس نقش‌آفرینی او به‌طور بداهه و خودجوش روی صحنه تأثیرگذار است و درمانگر تنها باید از طریق کلام و حرکات او را در بستر نمایش و صحنه هدایت کند. علاوه‌بر تئاتر درمانی، در هنگام اجرای تئاتر یا هنرمندی این افراد نیز باید حتی‌الامکان دیالوگ‌ها ساده، مختصر، مفید و تکراری بوده و بیشتر تأکید بر موضوع اصلی و ایفای نقش مراجع باشد تا در کنار بازی و نقش‌آفرینی مددجو بتواند از خلاقیت، بداهه‌پردازی و نوآوری خویش در جریان نمایش و اجرا استفاده کند. درواقع هدف این است که چه در تئاتر و چه در تئاتر درمانی، مددجوی مبتلا به اختلال طیف اتیسم خفیف بتواند در "اینجا و اکنون" روی صحنه، براساس مشاهده فعالانه و عمل خویش به زیبایی هرچه تمام‌تر صحنه‌ای را پیرامون مشکل و

مساله‌ای که از آن رنج می‌برد به تصویر کشیده، خلق کند و مخاطب را با خود به جریان نمایش بکشاند. درمانگر که لزوماً باید متخصص روان‌شناسی (بالینی، کودکان استثنایی یا عمومی) بوده و از تکنیک‌های تئاتر و سایکودرام نیز آگاهی داشته باشد، در تلاش است تا شرایط صحنه را برای پالایش روانی مددجوی مبتلا به اختلال طیف اتیسم آماده کرده و در این راه تکنیک‌های مورد نظر را بسته به شرایط مددجو و محیط به کار برد. با این تفاسیر، نگارنده بر این مهم همت گمارده است که بخشی از مشکلات و مسائل و آلام افراد مبتلا به اختلال طیف اتیسم را که سالهاست با آنها کار کرده و فعالیت‌های جدی در زمینه هنردرمانی آن‌ها داشته به صورت یک متن و در قالب نمایش‌نامه‌ای ساده به نگارش در آورده تا از این طریق و با ارائه تکنیک‌های تئاتردرمانی در قالب و بطن نمایش‌نامه بتوان به حل مشکلات این عزیزان کمک شایانی نمود.

نمایش‌نامه آپارتمان به زندگی پرچالش کودکی مبتلا به اختلال طیف اتیسم در محیطی جدید با افراد جدید و نیز سازگاری و تطابق او با محیط اشاره می‌شکند و می‌پردازد و اینکه در نهایت توانمندی‌های او در کنار مشکلات مشخص می‌شود. در نگارش این نمایش‌نامه (آپارتمان) که برگرفته از صحبت‌ها، نیازهای عاطفی، هیجانی و گفتگوهای درونی واقعی مددجویان مبتلا به اختلال طیف اتیسم با عملکرد بالاست، تلاش شده تا تکنیک‌های تئاتردرمانی و سایکودرام که پیش‌تر از این در کتاب اینجانب با عنوان "تئاتردرمانی در کودکان و نوجوانان مبتلا به اختلال طیف اتیسم" بدان‌ها

پرداخته و به طور کامل بیان کرده بودم، رعایت شده و درنهایت، این نمایش‌نامه بتواند به منزله راهنمای عملی و کاربردی در جهت کمک موثر در سازش با محیط مورد استفاده این گروه از کودکان و نوجوانان با نیازهای ویژه و والدین و خانواده‌های عزیز آنها قرار گیرد.

درواقع تلاش شده است تا در نگارش این نمایش‌نامه شرایط به‌گونه‌ای فراهم گردد که مددجویان بتوانند احساسات، گفتگوهای درونی، تکانه‌ها و هیجانات مثبت و منفی چون شادی، ترس، اندوه، اضطراب، خشم و آرامش را به نقش‌های بازی‌های نمایشی منتقل و فراق‌کنی کرده و آنچه را که در واقعیات زندگی شخصی خویش به‌سختی می‌توانند بروز دهند در قالب نمایش روی صحنه اجرا کرده و به بالایش روانی و انسجام "من" به‌عنوان بخشی از شخصیت برسند. امید این نمایش‌نامه به منزله فراراهی برای خانواده‌ای این عزیزان به کار برده شود و درعین حال می‌تواند به عنوان یک منبع آموزشی برای دانشجویان کارشناسی ارشد رشته روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی در واحد درسی برنامه‌ریزی درسی و آموزشی و نیز تهیه و تنظیم مواد آموزشی به کار برده شود.

با احترام

دکتر کاوه مقدم

بهار ۱۴۰۰